

Годишна награда за превод „Кръстан Дянков”.
Разговори с носителите на наградата
(2007–2011)

Годишна награда за превод „Кръстан Дянков”.
Разговори с носителите на наградата
(2007–2011)
© Фондация „Елизабет Костова”
www.ekf.bg

Анкета върху преводаческото изкуство с Аглика Маркова, носител на специалната награда за 2011 г.

Кога започнахте да превеждате?

Още, докато следвах. Пръстите ме сърбяха при мисълта, че чета произведения, до които никои от приятелите ми няма достъп. Беше през шейсетте години на ХХ в., английският беше само третият предпочитан език след немски и френски. Освен това книги на английски не се намираха лесно. Исках приятелите ми да четат

онова, което аз четях и на което се възхищавах и знаех, че съм способна да го пресъздам на български.

Кое беше първото литературно произведение, което преведохте?

Беше разказ на един от най-известните американски прозаици за поетичната любов на две американчета. С голям срам признавам, че не помня от кого беше, нито си спомням заглавието. Публикува го в „Народна младеж“. За онези, които в момента са на по двайсет-трийсет години ще кажа, че вестникът беше „идеологически здрав“ – беше орган на ДКМС. Но редакторите с удоволствие напечатаха разказа. Което иде да докаже, че въпреки цензурата, сред българските интелектуалци надмощие взимаше добрият вкус, който идеологията не успя да унищожи.

Какви са най-често срещаните затруднения в работата Ви като преводач?

Навремето трудното беше да убедиш официалния цензор, че книгата, независимо че е написана от англичанин или американец, правдиво отразява живота на средния жител на западна държава и именно заради това автоматично критикува капиталистическото общество с упадъчните му идеи. Сега трудностите са истински. Според мен най-трудната задача на преводача е да намери писател, с когото „говорят на един език“, тоест, изповядват еднакви ценности. Веднъж намериш ли своя писател, задачата ти е по-лесна: „единственото“, което трябва да направиш, е да пренапишеш книгата на родния си език.

Бихте ли ни казали нещо за влиянието, което са в състояние да окажат върху превода Ви авторът, редакторът и издателят?

Добрият писател буквално те хваща за ръка и те води през текста си, за да ти помогне да направиш възможно най-добрия, равностоен превод, дарявайки на читателя български оригинал на произведението. Току що се връщам от първия конгрес на ПЕТРА – Европейската платформа на преводачите на художествена литература, на който официално се подчерта, че „Преводачът създава оригинално произведение“ в светлината на Бернската конвенция за защита на художествени произведения от 1886 г. В друго интервю споменавам южноафриканския писател Кутси, един от чиито романи, „Позор“, съм превела. Той не е единственият писател, който води и насочва преводача, но е много подходящ пример. Редакторът, ако е опитен и деликатен, е способен да превърне превода ти в скъпоценност.

Какво прави от превода добър превод?

Деликатното, осведомено, тактично и вдъхновено съавторство.

Кои бяха най-големите предизвикателства в превода Ви, които спечели наградата?

Преводът на модния хъшлашки американски жаргон. Ругатните и всички свързани с емоции жаргонни, дори неприлични изрази, се превеждат трудно на български, защото нашите еквиваленти още не са напълно десемантизирани и могат да бъдат приети буквално, замърсявайки хубавата книга. С всички сили се стараех да не пресичам разделителната линия между грубия, но сочен и цветен жаргон и фактичката порнография.

Смятате ли се за съавтор?

Надявам се, че преводът ми е толкова близък до оригинала, колкото беше творчески възможно. Извънредно много се гордея с това, че всичките ми близки приятели, прочели книгата, ми телефонираха, за да ми кажат: „Абе слушай, не си ли написала книгата ти, под псевдоним?“

Превеждането вдъхновява ли Ви да пишете самата Вие?

Признавам си, че съм писала разкази и есета и съм ги публикувала в периодичния печат. За щастие, винаги съм съзнавала, че за да си истински писател не е достатъчно просто да пишеш хубаво, та читателите бяха пощадени навреме.

Анкета върху преводаческото изкуство със Светлана Комогорова – Комата, носител на специалната награда за 2010 г.

От колко време превеждате?

Започнах да превеждам в гимназията. След 7ми клас започнах да се чудя дали да постъпя в Художествена гимназия или да се заема с английски. Накрая избрах английската гимназия в Пловдив. Исках да мога да превеждам текстовете на Джон Ленън.

Коя е първата литературна творба, преведена от Вас?

Текстове на песни зачитат ли се тук? Ако да, тогава това ще да е „In the Attics of My Life” („Таваните на моя живот”) на „Грейтфул Дед”. Първите ми публикувани преводи на художествена литература бяха на детски книги, но не мога да си спомня нито заглавията, нито авторите им. Първият ми забелязан превод обаче беше на „Масклин”, от Тери Пратчет.

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Скучните текстове. Нищо не е по-скучно от превод на нещо, което те отегчава до смърт. В началото на кариерата си, трябваше да превеждам Джаки Колинс. Това беше най-трудното нещо, защото абсолютно го ненавиждах, но имам късмета да харесвам 80% от нещата, които превеждам. Бих казала, че това е доста добър процент.

Бихте ли казали няколко думи за влиянието на автора, редактора и издателя на дадена книга върху работата Ви по превода й?

Ако обичам автора, той упражнява влияние върху цялата ми личност, върху мисленето ми, така че това се отразява върху работата ми със сигурност. Такъв беше и случаят с Грегъри Дейвид Робъртс. Колкото до редакторите, трудно се работи с мен, падам си твърдоглава. Предпочитам да работя с малки независими издателства, с тях се говори по-лесно.

Какво прави един художествен превод добър?

Трябва да си на същата вълна с автора – това прави чудеса, поне за мен. Трябва да познаваш майчиния си език добре и да го уважаваш, защото за другите неща имаш речници, справочници и Гугъл. Не на последно място, трябва да си смел и да не позволяваш на текста да те плаши, като в същото време не губиш респект към автора.

Кои бяха най-големите предизвикателства при работата Ви с оригинала на наградения превод („Шантарам” на Грегъри Дейвид Робъртс)?

Е, говорим за повече от 900 страници. Просто времето не ми достигаше, но бях омаяна от книгата, така че, някак си, успех. Съпругът ми Боян Станков, който също е преводач, ми помогна много, защото четеше и редактираше след мен. Също така се оказа експерт по оръжията и това беше огромна помощ при превода на частта за войната в Афганистан. Нищо не разбирам от оръжия.

Считате ли се за съ-автор?

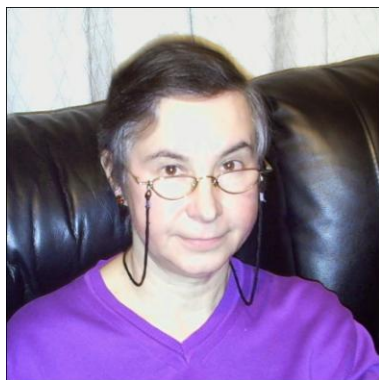
Със сигурност. Обичам преводачи с отличителен собствен стил и Кръстан Дянков беше един от тях.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Да, но аз не пиша проза, а поезия. Две от моите поеми бяха вдъхновени от „Шантарам”.

Анкета върху преводаческото изкуство с Маргарита Дограмаджян, носител на голямата награда за 2010 г.

От колко време превеждате?

От около 25 години. Всичко започна в Пловдив, когато един редактор, мой приятел, ме окуражи да направя превод за литературното списание „Тракия“.

Коя е първата литературна творба, преведена от Вас?

Разказ от Надин Гордимър, южноафриканска писателка, впоследствие носителка на

Нобеловата награда за литература. Много амбициозно като първи опит, но аз имах късмета да работя с добър и опитен редактор.

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Проучванията, които се налага да правя – върху облеклото, кухнята, технически термини и пр. И не е лесно да се превеждат каламбури.

Бихте ли казали няколко думи за влиянието на автора, редактора и издателя на дадена книга върху работата Ви по превода й?

Преводачите зависят от редакторите си така, както децата зависят от родителите си. И тази връзка може да бъде плодотворна или деструктивна. Аз наистина имах късмет, че Жени Божилова се съгласи да редактира превода ми на „Белият Тигър“ – името ѝ говори само за себе си.

Какво прави един художествен превод добър?

Умението на преводача да предаде духа на автора.

Кои бяха най-големите предизвикателства при работата Ви върху „Белият тигър“ на Аравинд Адига? – превод, за който получихте наградата „Кръстан Дянков“?

Да се уверя, че тази книга за далечна Индия и нейните хора ще има естествено звучене за българския читател.

Считате ли се за съавтор?

Е, не съвсем. Преводаческата работа има общо с формата, не със съдържанието.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Бидейки част от творческия процес, преводачът се изкушава, но лично аз не съм сигурна, че притежавам необходимите качества.

Анкета върху преводаческото изкуство с Милен Русков, носител на специалната награда за 2009 г.

От колко време превеждате?

От 2001, даже помня месеца – януари.

Коя е първата литературна творба, преведена от Вас?

Аз всъщност започнах преводаческата си кариера в сферата на хуманитаристиката, с „Понеже не знаят какво правят: Насладата като политически фактор” на Славой Жижек и тази

област все още много ми харесва, макар че вече не работя в нея.

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Отговорът е прост: самият език и неговите фигури.

Бихте ли казали няколко думи за влиянието на автора, редактора и издателя на дадена книга върху работата Ви по превода й?

Влиянието на автора? Всичко е под влиянието на автора. Колкото до издателите, очевидно те решават какво и кога да публикуват, понякога решават и заглавието, под което книгата да бъде публикувана, и т.н. Срещата с редактор, който да бъде от реална полза за моите преводи, все още ми предстои. Изглежда това е нещо, което се намира в далечното бъдеще.

Какво прави един художествен превод добър?

Верността към смисъла и стила на оригинала, а също и богатството и колорита на езика, на който превеждаш (което е изключително необходимо за пълноценното предаване на стила). За тази цел е много по-важно да познаваш възможностите на собствения си език и да се чувстваш свободен в употребата му.

Кои бяха най-големите предизвикателства при работата Ви с оригиналите на наградените преводи („Пари” на Мартин Еймис и „Играта на ДеНиро” на Рауи Хадж)?

Що се отнася до Мартин Еймис, неговият език е много идиосинкретичен, понеже е едновременно разговорен и художествен, което е много трудно да бъде пресъздадено на друг

език, а в някои случаи е чисто и просто невъзможно, така че преводачът трябва да реши кой е най-добрият компромис. А това е трудно и повтарящо се като необходимост решение.

Считате ли се за съ-автор?

Не. Преводачите не са съ-автори, защото не разиграват собственото си въображение. Това е много важна разлика.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Да, макар че аз започнах да пиша, преди да превеждам. Всичко това е вид живеене „с” и „в” литературата, поне за мен. Това са двете части на моята литературна цялост, на моето литературно съществуване.

Анкета върху преводаческото изкуство с Надежда Радулова, носител на голямата награда за 2009 г.

От колко време превеждате?

Занимавам се по-сериозно с литературен превод от 2003.

Коя е първата литературна творба, преведена от Вас?

Откъс от романа на Тони Морисън „Възлюбена“ („Литературен вестник“, 90-те).

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Невъзможността винаги да избирам авторите, които превеждам. За мен е досадно и често пъти мъчително да превеждам текст, който не харесвам, но пък една такава задача има дисциплиниращ ефект.

Какво прави един художествен превод добър?

Един литературен превод е добър, когато – четейки го – забравяме, че е превод. Контекстуалната плътност, интонационната сложност, хетерогенните светове и „езици“, събрани в романа. В случая говоря за „Човешкото петно“ на Филип Рот.

Считате ли се за съ-автор?

Не.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Писането предхожда заниманията ми с превод. Но по принцип всяка работа, фокусирана върху думите, освен че ме провокира езиково, винаги изостря чувствителността ми и в този смисъл има благотворен ефект върху писането.

Анкета върху преводаческото изкуство с Йордан Костурков, носител на голямата награда за 2008 г.

От колко време превеждате?

От ученическите си години в гимназията, 10-11 клас.

Коя е първата литературна творба, преведена от Вас?

Хумористичен разказ на Хектор Хю Мънроу – Саки.

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Това винаги е бил нискозаплатен труд и човек трябва да може да си

позволява лукса.

Бихте ли казали няколко думи за влиянието на автора, редактора и издателя на дадена книга върху работата Ви по превода ѝ?

С Оливия Манинг, Мюриел Спарк, Гор Видал и други съм имал възможност да уточнявам текстове. Има различни видове редактори и тъй като и аз съм редактор, предпочитам някой с моя „стил“ на работа, което не винаги е възможно. С редица интелигентни издатели съм имал възможност да обсъждам издаването на редица интересни автори.

Какво прави един художествен превод добър?

Хората да не се интересуват много от преводача, да четат текста така, сякаш е създаден на български език.

Кои бяха най-големите предизвикателства при работата Ви с оригинала на наградения превод („Месията от Стокхолм“ на Синтия Озик)?

Сложно нелинейно време, познания за културния живот на Скандинавия и Средна Европа.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Не. Аз пиша отпреди да науча чужди езици, за да мога да превеждам. Освен това държа на моето си писане и дори да се възхищавам на чужди текстове, никога не ми се е искало да съм на мястото на друг автор, чуждестранен или български.

Анкета върху преводаческото изкуство с Иглика Василева, носител на голямата награда за 2008 и 2011 г.

От колко време превеждате?

Първият ми превод излезе през 1983 година, което прави двацет и шест години.

Коя е първата литературна творба, преведена от вас?

„Промяна” от Лив Улман.

Кои са най-често срещаните трудности във Вашата професия?

Най-често срещаните трудности при превода не могат да бъдат

сложени под общ знаменател, защото те са различни при различните автори. Изобщо трудностите при превода зависят от автора, а не от преводача. Те са едни при Джойс и съвсем други при Пол Остър, например. Но, ако трябва да дам еднозначен отговор, те идват главно от умението да се тълкува текста коректно, при което преводачът трябва изцяло да влезе под кожата на автора и да му се подчини, без да му робува. Това се постига с много предварителна работа върху всеки отделен автор, неговия език и стилистически особености. Което пък означава, че при всеки автор започваш отначало. Натрупване на опит безспорно има, но повече като технически похвати и параметри, отколкото като творчески.

Бихте ли казали няколко думи за влиянието на автора, редактора и издателя на дадена книга върху работата Ви по превода й?

Мога да кажа само, че често работата с автора, колкото и труден да е той/тя, е по-лесна, отколкото работата с редактора и издателя. По различни причини. Тук обаче трябва да призная, че лично аз досега съм имала късмет с повечето от редакторите си, което не може да се каже за всички издатели, с които съм работила. Някои са недостатъчно начетени, други неспособни да оценят трудностите на превода, трети пък подхождат селективно към работата на преводача, като плащат повече на по-нахалните, а не на по-талантливите. Такива са моите впечатления дотук.

Какво прави един художествен превод добър?

Верността му към оригинала, стига оригиналът да е добър.

Кои бяха най-големите предизвикателства при работата Ви с оригинала на наградения превод („Морето” на Джон Банвил)?

Претворяването, а не просто превеждането, на дълбокия психологизъм и виртуозната художествена проза на Джон Банвил. Проза, която използва възможностите на езика докрай, не до крайност. Пресъздаването на чувства, отношения и картини, нюансирани до такава степен, сякаш гледани под микроскопа на голям психолог.

Подтиква ли Ви превеждането към писане?

Непрекъснато, но големите автори, които съм превеждала досега, ми действат обезсърчително с писателското си съвършенство.

